

373
Л24

1732

Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова

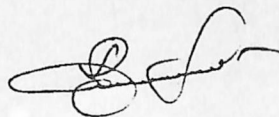
ЛАПЕНОК МАРІЯ ІВАНІВНА

УДК 378.048.2

**МОДЕРНІЗАЦІЯ ФУНКЦІЙ І ЗМІСТУ
ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТІВ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
В УМОВАХ РЕГІОНУ**

13.00.01. - Теорія та історія педагогіки

Автореферат дисертації на здобуття наукового
ступеня кандидата педагогічних наук

Київ - 1998

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти України.

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України, Бондар Володимир Іванович, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, декан педагогічного факультету

Офіційні опоненти: - доктор педагогічних наук, професор, Маслов Валентин Іванович, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, професор кафедри педагогіки

- кандидат педагогічних наук, професор, Жерносек Іван Пилипович, Інститут педагогіки АПН України, старший науковий співробітник лабораторії управління закладами освіти

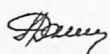
Провідна установа - Державна академія керівних кадрів освіти, кафедра професійної освіти, Міністерство освіти України, м. Київ

Захист відбудеться 30 червня 1998 р. о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.02 у Національному педагогічному університеті ім. М.П. Драгоманова, (252061, м. Київ, вул. Пирогова, 9)

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, (252061, м. Київ, вул. Пирогова, 9)

Автореферат розісланий "22" травня 1998 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Долинська Л.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження

Науково-технічні, соціально-економічні, політичні та інформаційні перетворення, що відбуваються в Україні, обумовлюють необхідність по-новому ставити і вирішувати питання про співвідношення та взаємозв'язок традиційної і сучасної освіти, роль педагога в цьому процесі. Соціальні очікування орієнтують систему підготовки та підвищення кваліфікації на новий тип учителя, який володіє потребою та готовністю вирішувати складні освітні проблеми в умовах варіативності освіти і перетворення окремих інновацій і ініціатив педагогів у механізм розвитку всієї системи освіти.

Визначальна роль у забезпеченні особистісного та професійного росту вчителя, ефективної реалізації педагогами своєї суспільної функції належить системі післядипломної освіти. Існуюча стихійність модернізації системи післядипломної освіти стримує пошук нового, прогресивного в напрямках підвищення професійної майстерності педагогічних кадрів. Тому вивчення сучасних тенденцій і розвитку післядипломної освіти вимагає виявлення ефективних методів оцінки нового, розробки механізму його реалізації, підвищення результативності її функціонування.

Аналіз психолого-педагогічної літератури, дисертаційних робіт з досліджуваної проблеми свідчить, що ефективності і якості підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів постійно приділялася серйозна увага вітчизняних (В.І. Бондар, В.Г. Воронцова, І.П. Жерносек, В.І. Маслов, О.Г. Мороз, В.І. Пуцов і ін.) та зарубіжних вчених (І.К. Беліцький, С. Гриффис, Б.С. Джойс, А. Куммінс, Х. Муррей, Е.М. Нікітін, Т.С. Паніна, В.А. Сластьонін, П.В. Худомінський, Т.І. Шамова, О.І. Щербаков і ін.).

Визначені основні науково-теоретичні напрямки удосконалення теоретичних знань і практичних умінь різних категорій педагогічних і управлінських кадрів (Г.С. Альтшуллер, Т.Г. Браже, С.Г. Вершловський, Ю.К. Гуськов, О.Є. Лебедев, К.А. Нефьодов і ін.).

Покладено початок вивченню психолого-педагогічних проблем професійної діяльності педагога в умовах становлення нової школи (Е.А. Клімов, Н.В. Кузьміна, Н.О. Ланько, О.Г. Мороз, М.В. Наянова, Р.С. Немов, М.И. Скрипник, Н.І. Щуркова та ін.), дослідженню умов, сприятливих для підвищення якості підготовки вчителя (А.А. Вербицький, Б.С. Гершунський, Л.М. Гура, І.Д. Чечель і ін.), аналізу проблем регіоналізації системи післядипломної освіти

(В.Н. Васильєв, Т.В. Новикова, О.П. Осика, Т.С. Паніна, І.О. Петрищенко, В.П. Селяєв, В.Я. Шевченко та ін.), питанням взаємозв'язку атестації і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (В.Г. Воронцова, А.І. Колесникова, Є.В. Нікітін і ін.).

Однак, незважаючи на розробленість різних аспектів проблеми підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів, дотепер метою дослідження не стало визначення пріоритетних напрямків функціонування установ післядипломної освіти в нових соціально-економічних умовах, у тому числі інститутів післядипломної освіти, форм їхньої взаємодії з іншими соціальними структурами, оновлення функцій і змісту післядипломної освіти, розробки критеріїв оцінювання ефективності їхньої діяльності.

Необхідність вирішення цих питань стала особливо гострою в останній час, оскільки школа України ХХІ сторіччя потребує нової генерації педагогічних працівників, підготовка яких вимагає модернізації структурно-функціональної і змістовної діяльності закладів вузівської і післядипломної освіти. (І.А. Зязюн, С.В. Крисюк, А.І. Кузьмінський, О.В. Кулцов, К.В. Макагон, А.П. Орлов, В.І. Пуцов, М.М. Солдатенко, С.М. Тищенко, М.І. Шкіль і ін.).

Таким чином, актуальність досліджуваної проблеми визначили:

- підвищення вимог суспільства до якості підготовки педагогічних кадрів, критеріїв оцінювання результатів їхньої діяльності;
- розширення функцій післядипломної освіти педагогічних кадрів як соціального інституту, що готує суб'єктів підготовки до роботи в нових соціально-економічних умовах;
- забезпечення можливості об'єктивно оцінювати ефективність діяльності інститутів післядипломної освіти в умовах динамічно змінюваної структури, адаптованої до соціокультурного середовища регіону.

Існуючі протиріччя між сучасними вимогами до напрямків, обсягу, оцінки діяльності інститутів і невивченість цього аспекту в педагогічній теорії визначили вибір **теми дисертації** "Модернізація функцій і змісту діяльності інститутів післядипломної освіти в умовах регіону".

Робота є фрагментом комплексної наукової теми Севастопольського інституту післядипломної освіти "Психолого-педагогічні основи забезпечення безперервності підвищення кваліфікації педкадрів по реалізації нового змісту освіти".

Об'єкт дослідження - діяльність інститутів післядипломної

освіти в сучасних соціально-економічних умовах їх функціонування.

Предмет дослідження - процес модернізації функцій, змісту і форм діяльності інституту післядипломної освіти в умовах конкретного регіону (м. Севастополь).

Мета дослідження полягає в розробці й обґрунтуванні організаційно-педагогічних підходів до модернізації функцій і змісту діяльності інститутів післядипломної освіти як багатoproфільного регіонального науково-освітнього центру.

Гіпотеза дослідження. Ефективність діяльності інститутів післядипломної освіти можливо підвищити за умови приведення їхніх функцій у відповідність сучасним освітньо-кваліфікаційним потребам педагогічних кадрів конкретного регіону, чому сприяють: модернізація змісту діяльності підрозділів інституту відповідно до сучасних функцій системи післядипломної освіти; удосконалення структури інституту, здатного оперативіно реагувати на задоволення потреб кадрів у підвищенні їхньої кваліфікації; розробка й використання критеріїв і показників визначення ефективності діяльності інституту по реалізації змісту всієї сукупності функцій.

Поставлена мета і висунута гіпотеза дослідження зумовили такі його завдання:

1. Вивчення стану проблеми післядипломної освіти педагогічних кадрів у теорії та практиці.
2. Визначення оптимальної структури інституту, що дозволяє реалізувати сучасні функції його діяльності з післядипломної освіти педагогічних кадрів регіону, впровадження її в практику.
3. Розробка й апробація системи критеріїв визначення ефективності діяльності інститутів післядипломної освіти.
4. Розробка рекомендацій з питань модернізації функцій і змісту діяльності інститутів післядипломної освіти в умовах конкретного регіону.

Методологічну основу дослідження складають положення про реформування системи освіти, що містяться в державних документах; фундаментальні дослідження педагогічної і психологічної науки з проблем безперервної освіти педагогічних кадрів (В.І. Бондар, В.Г. Воронцова, Б.С. Гершунський, Ю.М. Кулюткін, В.І. Маслов, Г.С. Сухобська та ін.); взаємозв'язку національних і загальнолюдських цінностей (М.Г. Стельмахович, Д.О. Тхоржевський, К.Д. Ушинський та ін.); взаємозумовленості загального і професійного розвитку (Т.Г. Браже, С.Г. Вершловський, Н.Л. Коломинський, А.П. Орлов,

В.Ю. Стрельников, Т.І. Шамова та ін.); принципи системного і діяльнісного підходів до аналізу педагогічних процесів і явищ.

Методи дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми, директивних матеріалів про освіту, досвіду роботи установ системи післядипломної освіти; моделювання структури підвищення кваліфікації педагогічних кадрів; педагогічний експеримент; якісний і кількісний аналіз результатів на основі математичної статистики.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на базі Севастопольського інституту післядипломної освіти. Дослідженням було охоплено біля 3000 педагогічних працівників, у тому числі співробітники методичних служб, викладачі системи підвищення кваліфікації і вищої школи.

Дослідницька робота проводилася в три етапи:

I етап (1988-1993 р.р.) - пошуковий, містив у собі вивчення літературних джерел з проблеми, вибір об'єкту і предмету дослідження, розробку гіпотези і програми дослідно-експериментальної роботи, методичних і дослідницьких матеріалів, організацію включеного спостереження, первинну діагностику стану системи післядипломної освіти.

II етап (1993-1996 р.р.) - основний. Головним його змістом було проведення дослідно-експериментальної роботи, у процесі якої апробувалася на ефективність модернізована структура інституту післядипломної освіти, розроблялися критерії і здійснювалося оцінювання результативності його діяльності.

III етап (1996-1997 р.р.) - заключно-узагальнюваний, містив у собі обробку, узагальнення і систематизацію отриманих результатів, написання тексту дисертаційної роботи, розробку рекомендацій з питань модернізації діяльності інститутів післядипломної освіти.

Наукова новизна дослідження полягає в розкритті сучасних підходів до оновлення функцій і змісту діяльності інститутів післядипломної освіти з позиції реалізації нової ціннісно-культурологічної парадигми освіти в умовах регіону; приведенні структури інституту у відповідність поліфункціональній моделі його діяльності в конкретних соціально-економічних умовах; обґрунтуванні технології оцінювання ефективності його діяльності на основі запропонованого комплексу критеріїв і показників, визначених з урахуванням основних функцій сучасної системи післядипломної освіти.

Теоретичне значення дисертації полягає у розкритті причин недостатнього забезпечення педкадрів сучасною теорією і практикою післядипломної освіти та обґрунтуванні об'єктивної необхідності її удосконалення; змістовому визначенні номенклатури сучасних функцій інститутів післядипломної освіти, що гармонійно сполучає традиційні з оновленим змістом і нові, реалізація яких забезпечує функціонування всієї системи післядипломної освіти в контексті ціннісно-культурологічного підходу до національної освіти; визначенні критеріїв оцінювання ефективності діяльності інституту як багатопрофільного регіонального науково-освітнього центру.

Практична значущість отриманих результатів перебуває в розробці рекомендацій по удосконаленню діяльності інститутів післядипломної освіти. Апробовані в ході експерименту рекомендації дозволяють істотно поліпшити рівень професійної майстерності педагогів, забезпечити процеси стабілізації і розвитку освіти в регіоні і можуть бути використані керівниками системи освіти, інститутів і методичних служб для модернізації структури, функцій, змісту та форм післядипломної освіти педагогічних кадрів.

Особистий внесок автора полягає:

- у теоретичному обґрунтуванні підходів до модернізації функцій інститутів післядипломної освіти шляхом доповнення новими та наповнення традиційних функцій новим змістом;
- приведенні структури інституту у відповідність модернізованим функціям, змісту і формам післядипломної освіти педагогічних кадрів;
- розробці рекомендацій, впровадження яких сприяє ефективній діяльності інститутів в умовах конкретного освітнього регіону.

Вірогідність і обґрунтованість наукових результатів забезпечені реалізацією комплексної програми дослідження, використанням методів, адекватних предмету і завданням аналізу, ретельним всебічним вивченням експериментальних даних, що носять репрезентативний характер.

Апробація і впровадження результатів дослідження. Матеріали дисертаційного дослідження були апробовані шляхом їхнього обговорення на засіданнях міжгалузевої акредитаційної комісії МО України (1994 р., м. Київ); кафедри теорії і методики післядипломної освіти Українського інституту підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти (1994 р., м. Київ), кафедри педагогіки і методики початкового навчання Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова (1998 р., м. Київ), колегіях управління освіти

м. Севастополя (1995-1997 р.р.), радах Севастопольського інституту післядипломної освіти (1994-1997 р.р.), поглиблених курсах директорів інститутів післядипломної освіти (1997 р., м. Київ); Міжнародних науково-практичних конференцій: "Педагогічні технології у формуванні духовної культури сучасного школяра" (квітень 1996 р.), "Соціальні проблеми молоді" (вересень 1996 р.), "Діяльність обласних інститутів післядипломної освіти з питань упровадження навчально-методичних матеріалів Oxford University Press в умовах обговорення проекту держстандартів освіти" (червень 1997 р., м. Севастополь); Міжнародних науково-практичних семінарах: "Організація кадрового і методичного забезпечення введення експериментальної моделі "Екологія і діалектика" (червень 1995 р., м. Севастополь), "Удосконалення системи підвищення кваліфікації вчителів англійської мови в рамках спільного проекту МО України та British Council" (жовтень 1997 р., м. Київ); Всеукраїнських конференцій: "Актуальні проблеми післядипломної освіти педагогічних кадрів у період відродження національної школи" (грудень 1993 р., м. Київ), "Проблеми та перспективи інтелектуального розвитку суспільства" (травень 1995 р.), "Науково-методичне забезпечення безперервності освіти педкадрів у процесі впровадження нової моделі середньої освіти "Екологія і діалектика" (досвід, проблеми, пошуки)" (жовтень 1996 р., м. Севастополь), "Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики" (грудень 1996 р., м. Київ), "Педагогічні інновації та ідеї: реалії, теорії, перспективи" (вересень 1997 р., м. Херсон); конференція педагогічних працівників Південного регіону України: "Актуальні методи навчання студентів у ВУЗах II-го рівня акредитації" (березень 1997 р., 1998 р., м. Севастополь) і ін..

Матеріали дослідження впроваджені в курсову підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів Севастопольського інституту післядипломної освіти, Кримського республіканського інституту підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів освіти, Київського міжрегіонального інституту удосконалення вчителів.

На захист виносяться:

1. Положення про те, що приведення професійної компетентності педагогічних кадрів у відповідність підвищеним вимогам суспільства до освіти можливе за умови модернізації структури і функцій усієї системи післядипломної освіти, функціонування якої забезпечується цілеспрямованою, методично обґрунтованою поліфункціональною діяльністю інституту післядипломної освіти, здатною адаптуватися

до нових умов.

2. Алгоритми модернізації функцій і змісту діяльності інститутів післядипломної освіти в умовах їхньої регіоналізації, серед яких:
 - визначення сучасних функцій - завдань, змісту та відповідних форм діяльності всіх ланок системи післядипломної освіти;
 - розподіл ролі кожної ланки в забезпеченні сучасного професійного статусу педагогічних працівників та їхньої готовності до самореалізації;
 - створення оптимальної структури інституту післядипломної освіти;
 - розробка критеріїв і показників оцінювання ефективності його діяльності.
3. Комплекс методичних рекомендацій щодо організаційно-змістових аспектів модернізації діяльності інститутів післядипломної освіти в умовах конкретного регіону.

Структура дисертації. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури з 285 джерел, 4 додатків. Дисертація виконана на 157 сторінках машинописного тексту і містить 19 таблиць та 6 рисунків загальним обсягом 39 сторінок.

Основний зміст дисертації

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, виділено об'єкт, предмет дослідження, гіпотезу, мету та основні завдання, методологічну базу і методи дослідження, його наукову новизну, теоретичну і практичну значущість, сформульовані положення, що виносяться на захист.

У першому розділі - "Стан післядипломної освіти педагогічних кадрів у теорії та практиці" - подані результати аналізу літератури з проблеми дослідження, розкриті теоретичні основи забезпечення безперервної освіти педагогічних кадрів, даний аналіз стану практики післядипломної освіти в сучасних умовах, визначені основні умови і критерії оцінювання діяльності інститутів як найважливішої ланки цієї системи. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що в результаті радикальної зміни державної політики в сфері освіти України система післядипломної освіти педагогічних кадрів, як і система в цілому, переживає гостру кризу, яка виявляється в неадекватності її моделей сучасним вимогам і в неефективності її засобів діяльності при вирішенні нових завдань.

У роботах В.Г. Воронцової, С.В. Крисяка, А.И. Кузьминського,

Е.М. Нікітіна, О.Я. Савченко та ін. чітко і вичерпно сформульовані основні науково-теоретичні і практичні передумови реформування системи післядипломної освіти педагогічних кадрів в Україні.

Рушійною силою реформування сучасної системи післядипломної освіти в Україні є вирішення властивих їй протиріч. Найбільш яскраво і детально вони проаналізовані в роботах В.І. Маслова, В.І. Пуцова, Н.М. Чегодаєва та ін.. Ними справедливо виділені протиріччя між:

- необхідністю значного підвищення морального, інтелектуального й загальнокультурного потенціалу суспільства та зрівняльних тенденцій, що ведуть до зниження престижу освіти, професійної компетенції, ослаблення громадянської позиції вчителя;
- процесом демократизації, що набирає силу в усіх сферах громадського життя, зростанні ролі суспільних форм управлінської діяльності, самоврядуванні педагогічних колективів і все ще не зжитим авторитарним стилем керівництва закладами післядипломної освіти, а також громіздкою системою керування сферою народної освіти;
- якістю практичної, теоретичної підготовки вчителя, типовим змістом підвищення його кваліфікації і потребами суттєвих змін в освіті, індивідуально-творчому характері діяльності педагога;
- сформованою системою післядипломної освіти педагогічних кадрів і необхідністю її різноманітності, мобільності, гнучкості, безперервності, варіативності;
- досягненнями фундаментальних і прикладних наукових досліджень з потреб післядипломної освіти та рівнем їх використання в практичній роботі тощо.

На основі аналізу зроблені висновки, що в даний час існує дуже незначна кількість робіт, присвячених вивченню стану і прогнозу розвитку сучасної системи післядипломної освіти, практично відсутні праці, присвячені розробці механізмів її модернізації.

Майже у всіх сучасних дослідженнях відзначається необхідність реформування післядипломної освіти у зв'язку із зміною концептуальних основ педагогічного мислення з парадигми "відображення певного зразка" на ціннісно-культурологічну парадигму освіти.

Аналіз стану розвитку системи післядипломної освіти в Україні дозволив виділити головні принципи її функціонування: демократизації, гуманізації, диференціації, різноманітності і гнучкості, інтеграції, гуманітаризації, наступності, єдності цілей, різнобічності, регіональності.

На основі цих принципів реалізуються основні функції післядипломної освіти, пов'язані з соціальними очікуваннями: компенсаторна, адаптивна, інтегративна, самореалізації особистості педагога. При цьому остання набуває першорядного значення (В.І. Бондар, В.Г. Воронцова, Ю.А. Захаров, В.І. Маслов, О.Г. Мороз, Е.М. Нікітін, П.В. Худоминський). Аналіз соціальних очікувань дозволив автору сформулювати основні функції інститутів як центральної ланки системи післядипломної освіти з погляду змісту їхньої діяльності: освітню, інформаційну, консультативну, дослідницьку, проектувальну, впроваджувальну, експертну.

Проведений аналіз стану реалізації функцій післядипломної освіти різними типами установ системи післядипломної освіти педагогічних кадрів показав, що вони не повною мірою забезпечують сучасні запити практики.

У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність створення нової структурно-функціональної моделі діяльності інститутів післядипломної освіти, адаптованої до сучасного соціокультурного середовища, яка дає можливість більш повно задовольнити потреби особистісного та професійного розвитку педагогів.

Аналіз різних моделей функціонування інститутів післядипломної освіти показав, що в них відсутня соціально-орієнтована і проєктивно-прогностична спрямованість діяльності.

На основі аналізу робіт Є.Н. Гусинського, С.Г. Вершловського, В.Г. Воронцової, І.А. Зязюна, І.А. Колесникова, С.В. Крисюка, О.С. Мельниченко, В.І. Пуцова та ін. визначені основні напрямки функціонування інституту післядипломної освіти інноваційного типу.

На сьогоднішній день пріоритетні напрямки його діяльності визначаються головними тенденціями розвитку освітнього простору і місцем інституту в ньому.

У другому розділі - "Модернізація діяльності регіонального інституту на основі урахування сучасних функцій системи післядипломної освіти" - розкритий зміст формуючого експерименту, подані методика і результати дослідно-експериментальної роботи з проблеми.

Досягнення гуманістичної мети освіти вимагає реалізації нової ціннісно-культурологічної парадигми в усій системі загалом і в системі післядипломної освіти зокрема. Саме такий підхід до післядипломної освіти детермінує збагачення функцій інститутів післядипломної освіти.

На основі аналізу існуючої структури і функцій інститутів, урахування відповідності результатів їхньої діяльності соціальним

очікуванню визначена нова структурно-функціональна модель інституту післядипломної освіти. Для її створення здійснений порівняльний аналіз реалізації функцій інститутів у рамках традиційної і сучасної парадигм освіти (Таблиця 1).

Таблиця 1.

Зміст функцій інститутів післядипломної освіти в аспекті традиційної і сучасної парадигм освіти

Функції	Традиційний зміст	Новий зміст
1	2	3
Освітня	Надолуження прогалів у базовій освіті, ретрансляція досягнень психолого-педагогічної науки; підвищення рівня вузькопредметної підготовки.	Випереджаюче навчання; озброєння педагогів засобами особистісного та професійного саморозвитку; забезпечення методологічної, гуманітарної підготовки.
Інформаційна	Забезпечення працівників освіти нормативною, професійною інформацією.	Формування у слухачів інформаційної культури, навчання навичкам роботи в інформаційному просторі; створення ефективно діючої регіональної інформаційної структури; моніторинг інформаційних процесів в освіті.
Консультативна	Забезпечення працівників освіти консультативною допомогою з конкретних професійних питань.	Допомога в розробці та реалізації індивідуальних програм особистісного та професійного зростання.
Дослідницька	Практично не реалізовувалася	Наукове забезпечення розробки соціальних проєктів і стратегічних програм стабілізації і розвитку регіональної освіти; організація і координація практико-орієнтованих наукових досліджень; розвиток творчого потенціалу вчителя.
Проектувальна	Практично не реалізовувалася	Проектування і розвиток соціокультурного освітнього середовища, залучення педагогів до розробки регіональних освітніх проєктів.

Продовження таблиці 1

1	2	3
Впроваджувальна	Вивчення, узагальнення, поширення ППД.	Організація і науково-методичне супроводження реалізації інноваційних педагогічних технологій, розробок.
Експертна	Обмежувалася участю в контрольно-аналітичній діяльності відповідних управлінь освіти.	Експертиза інновацій, розроблених установами освіти й окремими педагогами; зовнішня кваліфікаційна експертиза працівників освіти, включаючи їхню сертифікацію за результатами навчання.

Важливо відзначити, що новий зміст функцій не суперечить традиційному і значно збагачує, трансформує його відповідно до вимог особистісно-орієнтованої парадигми освіти.

Реалізація зазначених функцій в їх сучасному змісті ґрунтувалася на удосконаленій структурній організації діяльності інституту післядипломної освіти. Встановлено, що розробка відповідної структури, визначення основних напрямків діяльності підрозділів інституту потребує постійної рефлексії здійснюваної реорганізації на основі науково-обґрунтованої системи критеріїв.

Проведений у ході дослідження аналіз діяльності та визначення перспектив розвитку інституту післядипломної освіти, співвіднесений з динамікою соціально-освітнього середовища в м. Севастополі, дозволив розробити основні критерії і показники оцінювання ефективності функціонування інститутів в умовах конкретного регіону:

Критерій 1 - "Участь у формуванні освітнього середовища регіону". Його показники:

- залучення суб'єктів регіонального простору до спільного проектування і реалізації освітньої практики (1.1.);
- забезпечення потреб регіону прикладними науково-педагогічними дослідженнями (1.2.);
- участь співробітників інституту в розробці регіональних практико-орієнтованих науково-дослідних проектів (1.3.).

Критерій 2 - "Адаптивність структури інституту післядипломної освіти до освітнього середовища регіону". Показники:

- адекватність обсягу і якості виконання завдань післядипломної

- освіти педкадрів потребам регіону (2.1.);
- регіональна спрямованість науково-дослідної діяльності на вирішення завдань підвищення професійного рівня педагогічних кадрів (2.2.);
- науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу в установах освіти регіону (2.3.);
- наявність різнопрофільних підрозділів інституту і ступінь їхньої взаємодії (2.4.).

Критерій 3 - "Відповідність змісту і результатів діяльності інституту соціальному замовленню". Показники:

- ріст числа груп населення, чиї запити у сфері освіти задовольняються інститутом (3.1.);
- забезпечення можливості вибору освітніх програм (3.2.);
- соціальна адаптація як результат освітньої діяльності інституту (3.3.).

Критерій 4 - "Забезпечення готовності педагогічних кадрів до професійної самореалізації". Показники:

- обсяг методологічної підготовки кадрів у післядипломній освіті (4.1.);
- повнота реалізації в процесі підвищення кваліфікації основних компонентів педагогічної діяльності - комунікативного, гносеологічного, аксиологічного, праксиологічного (4.2.);
- відповідність сформованих ціннісних орієнтацій педагогів новій освітній парадигмі (4.3.).

У роботі проведений детальний аналіз визначених критеріїв і показників, які співвіднесені з сучасним змістом основних функцій інститутів післядипломної освіти.

Модернізовані функції, та їх зміст, розроблені критерії і показники оцінювання діяльності інститутів післядипломної освіти, співвіднесені з особливостями регіональної системи освіти, склали концептуальну основу методики експериментального дослідження.

Організація діяльності інституту відповідно до виділених напрямків здійснювалася протягом 1994-1997 р.р.. У її основі лежала зміна структури інституту та модернізація змісту діяльності всіх підрозділів. Крім традиційних методичних кабінетів в інституті були створені кафедри, відділи інформаційно-методичного забезпечення, виховання та соціальної адаптації дітей і підлітків, лабораторія нових технологій і нових типів навчальних закладів та ін.. Інноваційна діяльність, збагачена відповідно до нових функцій післядипломної освіти, привела до значного зростання її показників. Зокрема значно зросла кількість актуальних для регіону освітніх проектів, здійснюваних інститутом разом з іншими установами. Збільшився обсяг конкретно-

орієнтованих педагогічних досліджень, виконуваних співробітниками інституту на замовлення як установ освіти, так і інших структур. Підвищився науковий статус викладачів і методистів інституту, що дозволило практично забезпечувати вирішення завдань підвищення кваліфікації, підготовки і перепідготовки кадрів сфери освіти. Постійно зростає число груп населення, чії запити в сфері освіти задовольняються інститутом.

В інституті успішно апробуються спільні підходи до післядипломної освіти, що знаходить своє відображення у якісному поліпшенні педагогічної діяльності на всіх рівнях освітньої системи.

Динаміка основних показників діяльності інституту в процесі модернізації щодо даних 1994 р. графічно подана на Рисунку 1.

Дані рисунку ілюструють ступінь зміни показників діяльності інституту щодо 1994 р.. Кожний критеріальний показник ілюструється декількома кількісними прикладами. Для підсумкового графіку взято по одному, найбільш показовому прикладу для кожного показника.

Так, наприклад, показник 1.1. "Залучення суб'єктів регіонального простору до спільного проектування і реалізації освітньої практики" складав у 1994 р. 1,0, а в 1997 р. - 5,0 умовних одиниць. Показник 3.2. "Забезпечення можливості вибору освітніх програм" становив у 1994 р. 1 умовну одиницю, а в 1997 р. - 9,0. Показник 3.1. "Ріст числа груп населення, чії запити в сфері освіти задовольняються інститутом" складав у 1994 р. 1 умовну одиницю, в 1997 р. - 2,3.

Результати діяльності інституту знайшли своє втілення у такому важливому показнику, як задоволення педагогів міста якістю свого навчання (індекс задоволеності в 1997 р. склав 0,71 умовних одиниць).

Здійснена модернізація діяльності регіонального інституту підтвердила висунуту гіпотезу про те, що: приведення змісту діяльності інституту у відповідність сучасним функціям системи післядипломної освіти; створення адаптивної структури інституту, здатної оперативно реагувати на потреби освітньої практики; впровадження спеціальної системи критеріїв оцінювання результатів діяльності інститутів закономірно приводять до підвищення ефективності комплексної реалізації основних функцій післядипломної освіти в регіоні.

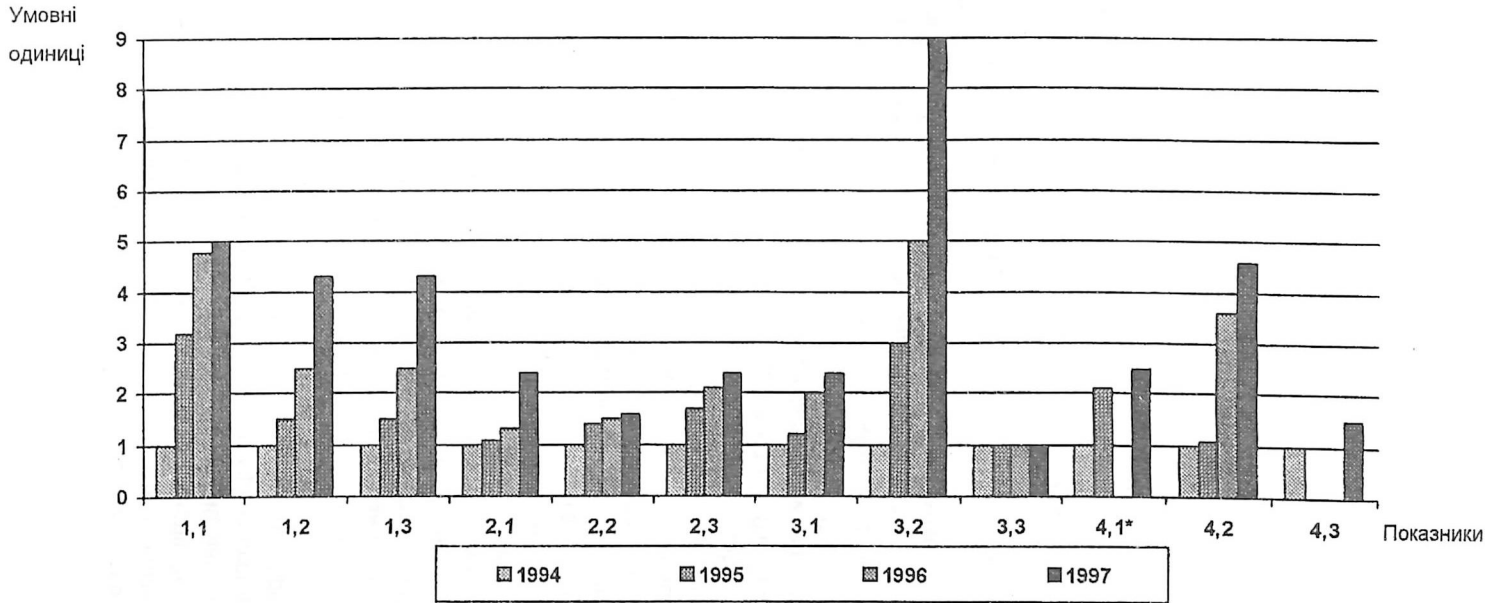

Рис. 1 Динаміка основних показників діяльності інституту в 1994-1997 рр. (в умовних одиницях, урівноважених щодо даних 1994 р.).

* — розрахунок йде щодо 1995 р.

Узагальнення результатів дослідження дозволило зробити такі

ВИСНОВКИ:

1. Причини недостатнього забезпечення педагогічних кадрів сучасною теорією і практикою післядипломної освіти та обґрунтування об'єктивної необхідності її удосконалення були з'ясовані на основі аналізу проблеми підвищення професійної майстерності педагогічних кадрів і сучасного стану функціонування інститутів післядипломної освіти.
2. Визначення нових функцій і відновлення їхнього змісту базувалося на основних принципах функціонування системи післядипломної освіти: демократизації, гуманізації, диференціації, різноманітності та гнучкості, інтеграції, гуманітаризації, наступності, єдності цілей, різнобічності, регіональності та на ціннісно-культурологічному підході до національної освіти.

Це дало можливість визначити систему сучасних функцій діяльності інститутів післядипломної освіти, що гармонійно поєднує традиційні з оновленим їх змістом - освітню, інформаційну і консультативну та нові - дослідницьку, проектувальну, впроваджувальну, експертну.

3. Критеріями оцінювання ефективності діяльності інституту післядипломної освіти як багатопрофільного регіонального науково-освітнього центру виступали:
 - участь у формуванні освітнього середовища регіону;
 - адаптивність структури інституту післядипломної освіти до освітнього середовища;
 - відповідність змісту і результатів діяльності інституту соціальному замовленню;
 - забезпечення готовності педагогічних кадрів до професійної самореалізації.
4. Основоположними компонентами моделі інституту післядипломної освіти в умовах конкретного регіону є виділена, обґрунтована і експериментально перевірена система функцій, напрямків і критеріїв оцінювання його діяльності.
5. У результаті дослідження визначена достовірна позитивна динаміка результатів діяльності інституту за наступними основними параметрами:
 - стабільне зростання ступеня залучення суб'єктів регіонального простору до спільного проектування і реалізації освітньої практики;
 - значне розширення баз прикладних педагогічних досліджень за

межі установ освіти;

- істотне порівняно з 1994 р. збільшення кількості конкретноорієнтованих (замовних) науково-дослідних робіт, які виконуються співробітниками інституту і практиками під їхнім керівництвом і реально забезпечують стабілізацію та розвиток освіти у м. Севастополі;
- реалізація програми забезпечення інститутом завдань підвищення кваліфікації, підготовки і перепідготовки педагогічних кадрів регіону всіх категорій на сучасному науково-методичному рівні;
- підвищення якості науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу в установах освіти регіону;
- помітне зростання числа груп населення, чії запити в сфері освіти задовольняються інститутом;
- перетворення інституту у важливий чинник соціальної стабілізації в регіоні.

З метою модернізації функцій і вдосконалення діяльності інститутів післядипломної освіти вважаємо за доцільне керуватися наступними науково-практичними рекомендаціями:

1. При плануванні роботи інститутів післядипломної освіти пріоритетним вважати принцип регіоналізації, що передбачає аналіз і врахування своєрідності конкретного освітнього середовища.
2. Реорганізацію структури і визначення основних напрямків діяльності підрозділів інститутів здійснювати, виходячи з можливості реалізації ними оновленого змісту функцій післядипломної освіти: освітньої, інформаційної, консультативної, дослідницької, проєктувальної, впроваджувальної, експертної.
3. Оцінювання ефективності діяльності інститутів післядипломної освіти здійснювати на основі комплексу критеріїв і показників, співвіднесених з основними функціями сучасної системи післядипломної освіти.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів поставлених проблем. На наш погляд, вимагають подальшої розробки проблеми програмно-методичного забезпечення процесу підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів відповідно нових функцій інститутів післядипломної освіти; вивчення можливостей уніфікації управлінських впливів, спрямованих на оперативну реорганізацію регіональних систем післядипломної освіти відповідно до вимог нової парадигми освіти та інші.

Основні результати дослідження відображені в публікаціях автора:

1. Лапенко М.І. Роль і місце інституту післядипломної освіти в безперервній освіті педкадрів. // Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. -К., 1998. -вип. 23. -С. 247-258.
2. Лапенко М.І. Критерії соціально-економічної доцільності існування інституту післядипломної освіти як регіонального центру підвищення кваліфікації. // Проблеми освіти: Наук.-метод. зб. -К., 1998. -вип. 12. -С. 72-80.
3. Лапенко М.І. Соціально-економічні аспекти післядипломної освіти на сучасному етапі // Рідна школа. -К.: 1998. - №5. -С. 69-72.
4. Лапенко М.І. Формування інноваційної культури педагога в процесі комп'ютеризації освіти. // Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. -К., 1998. -вип. 23. -С. 75-85.
5. Лапенко М.І. Про роль інститутів післядипломної освіти в удосконаленні науково-методичних знань педагогів у сучасних умовах. // Зб. статей. "Проблеми змісту і методичного забезпечення педагогічного процесу в загальноосвітніх закладах м. Севастополя". Севастополь, ІПО, 1996. -С69-74.
6. Лапенко М.І., І.М. Авдєєва, Л.М. Гура. Про деякі аспекти організаційного і методичного забезпечення педагогічних інновацій. Зб. наук. пр. "Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики" -К., УДПУ імені М.П. Драгоманова, 1997, -С.185-186, 50%.
7. Лапенко М.І., Пінчук Т.О., Єрмаков І.Г. Імідж приватної навчально-виховної установи. // Імідж сучасної школи: Практ.-зорієнт. посібник. -К., -1997. -539С., С.209-231, 40%.
8. Лапенко М.І., Склярєнко С.Ф. "Педагогічне малювання в школі". Навч.-метод. посібник. -Севастополь., -1997. -231С.
9. Лапенко М.І., І.М. Авдєєва, Л.М. Гура. Про деякі сучасні напрямки післядипломної освіти педкадрів у м. Севастополі. // Зб. статей. "Зміст і методичне забезпечення педагогічного процесу в освітніх установах Севастополя. Деякі підсумки і перспективи". Севастополь. ІПО, 1995, С.7-14, 50%.
10. Лапенко М.І., І.М. Авдєєва, Л.М. Гура. До питання про соціально-психологічну готовність до педагогічної діяльності // Зб. статей. "Зміст і методичне забезпечення педагогічного процесу в освітніх установах Севастополя. Деякі підсумки і перспективи." Севастополь. ІПО, 1995, С.61-73, 50%.
11. Лапенко М.І., І.М. Авдєєва, Л.М. Гура. Про деякі аспекти

- забезпечення безперервного підвищення кваліфікації педагогічних кадрів м. Севастополя в умовах відновлення змісту освіти. // Зб. метод. листів. "Аналіз стану навчально-виховного процесу в установах освіти і його методичне забезпечення". Севастополь, ІПО, 1997. -С. 1-7, 70%.
12. Лапенко М.І., І.М. Авдєєва, Л.М. Гура. Методологічні основи визначення оптимальних умов і критеріїв ефективної діяльності Севастопольського інституту післядипломної освіти. // Зб. статей: "Проблеми науково-методичного забезпечення педагогічного процесу в освітніх установах м. Севастополя". Севастополь, ІПО, 1997. -С29-31, 70%.
13. Лапенко М.І., І.М. Авдєєва, Л.М. Гура. Організаційно-методичне забезпечення післядипломної освіти педкадрів // Актуальні проблеми післядипломної освіти педкадрів у період відродження національної школи: Тези доповідей звітної наукової конференції. - К.: УІПКККО, 1993, -С.17-18, 50%.

Лапенко М.І. Модернізація функцій і змісту діяльності інститутів післядипломної освіти в умовах регіону. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01-теорія та історія педагогіки. - Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, м. Київ, 1998.

У дисертації досліджується проблема модернізації функцій і змісту діяльності інститутів післядипломної освіти, створення оптимальної моделі їх функціонування в умовах регіону з урахуванням особливостей конкретного соціокультурного середовища (на матеріалі м. Севастополя) із позиції реалізації нової ціннісно-культурологічної парадигми в освіті.

Визначені оптимальна структура інституту післядипломної освіти, сучасні функції і зміст роботи його підрозділів, обґрунтовані критерії і показники оцінювання ефективності функціонування інституту. Розроблена та апробована цілісна поліфункціональна модель діяльності інституту післядипломної освіти в конкретних соціально-економічних умовах.

Ключові слова: модернізація, структурно-функціональна модель, функції, критерії, показники, регіональний науково-освітній центр, адаптивна структура, післядипломна освіта.

Лепенок М.И.. Модернизация функций и содержания деятельности институтов последипломного образования в условиях региона. - Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01-теория и история педагогики. - Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, г. Киев, 1998.

В диссертации исследуется проблема модернизации функций и содержания деятельности институтов последипломного образования, создания оптимальной модели их функционирования в условиях региона с учётом особенностей конкретной социокультурной среды (на материале г. Севастополя) с позиции реализации новой ценностно-культурологической парадигмы в образовании.

Определены оптимальная структура института последипломного образования, современные функции и содержание работы его подразделений, обоснованы критерии и показатели оценивания эффективности функционирования института. Разработана и апробирована целостная полифункциональная модель деятельности института последипломного образования в конкретных социально-экономических условиях.

Ключевые слова: модернизация, структурно-функциональная модель, функции, критерии, показатели, региональный научно-образовательный центр, адаптивная структура, последипломное образование.

Lapenok M.I.. Modernizing of functions and contents of activity of institutes of post diploma education in conditions of region. - Manuscript.

Thesis on competition of a scientific degree of the candidate of pedagogical sciences on a speciality 13.00.01-theory and history of pedagogics. - National pedagogical university of the name M.P. Dragomanov, Kiev, 1998.

In a thesis the problem of modernizing of functions and contents of activity of institutes of post diploma education, creation of an optimum model of their operation in conditions of region is investigated in view of features concrete social-cultural of a medium (on a material of Sevastopol) from an item of realization new prize-cultural paradigm in education.

The optimum structure of institute of post diploma education is developed, the modern functions and contents of work its subdividings are determined, the criterions and parameters of an evaluation of efficiency of operation of institute are justified. The wholly multifunctional model of activity of institute of post diploma education in concrete socio economic conditions is developed and examined.

Key words: modernizing, structurally functional model, functions, criterions, parameters, regional scientific - educational centre, adaptive structure, post diploma education.

**НБ НПУ
імені М.П. Драгоманова**

100310307

Підписано до друку 19.05.98 р. Формат 60х90/16.
Ум. друк. арк. 1,0. Обл.-вид. арк. 1,0.
Наклад 100. Зам. 163.

Відділ оперативної поліграфії Центру Міжнародної освіти
252005, м.Київ, вул. Червоноармійська, 57/3, к.101.
227-12-75, 227-37-86